

Kmetijske in rokodelske novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj IV.

V sredo 7. Kozoperska 1846.

List 40.

Hvala drevés.

Práv ljube se mi zdé drevésa,
Po otročje se jih veselím,
De dale so nam jih nebésa
V prijatle, se iz njih učím.

Z radostjo de čka že napaja,
Se smeja mu sercé in okó,
Kader ga cvétja sneg obdaja,
Ki trosi ga spomlad drevó;

In ak mladenču ni nobena
Doslej po sreči se izšla —
Drevésa veja ga zelena
Tolaži, novi up mu da.

Poldanski že sopár perpeka,
Slabeti moč moža začne, —
Tù hladno senco čez človeka
Drevó dobrotljivo razpne.

Pogreša starčik ravn' odeje,
Ga tare mraz in lakota —
Drevó pozim' mu ispo greje,
Drevó mu sad u živež da.

In ko obiše smert neznana
Na konc' posvetnih nas željá,
Nam trudnim od dreves poslana
Je postljica šestvoglata.

In kader davnej že človeka
Spomin pozabljen v grobu spí, —
Zvesto lej! sama mila beka
Mu na zeleni mah solzí.

Od tod so ljube mi drevesa;
Zato se tak jih veselím,
De dale so nam jih nebésa
V prijatle, se 's tega učím.

Oliban.

**Živi dokaz, de sejanje smrékoviga se-
mena velik dobiček obéta.**

Naj lépsi in naj véci smrékov boršt na Do-
lenskim ima Zagoriška grajšinica, ktere vlast-

nik je gospod baron Mandel. Še zdaj ljudjé niso pozabili, de je bil kraj, kjer je zdaj imenovani boršt, nékdaj velika goličava. Pred več léti jo je dal néki Zagoriški poséstnik s smrékovim sémenam obsejati. Zdaj stóji ondi, kjer je bilo nékdaj vse goló, na tavžente smrék vsake debelosti. Z eno besédo, ta lépi boršt je več tavžent goldinarjev vreden. — Ali ni Zagoriško smréčje živi dokaz, de sejanje smrékoviga sémena veliko dobička obéta? —
Sevčan.

**Kakó z bolnim korúnam ravnati, de ne
bo ne ljudém ne živini škodljiv?**

(Po razsodbi kmetijske družbe učenih zbornikov o letašnjim vélikim zbori v Gradci.)

Že pri kopanji se mora bolan korún od zdra-
viga odbirati; tistimu pa, ki je nagnjit, se ima vsa gnjiloba ostergati ali obrezati, in le očišeni deli naj se v drobne kosce zrežejo in v kako posodo de-
nejo, kjer se s čisto merzlo vodo takó nalijejo, de čez-nje stóji, potlej se morajo pa dobro pomešati in v posodi toliko časa pustiti, de se práv dobro namočijo; na to se jim kalna voda odlije in čista dolije, ter se kakor pervič mešajo, in to delo se takó dolgo ponavlja, dokler korúnovi kosci nič več vode ne skalijo in ne spenijo. Potlej se na rešeto iztresejo in ondi še enkrat s čisto merzlo vodo polijó, kjer jim pa naglo odteče. Takó očišen korún se na zraki razprosten kmalo posuší. Kdor hoče pa hitreje posušeniga imeti, naj ga posuší v peči ali v pečnici; takó se pri vsaki domačii da ta živež čez zimo ohraniti, kateri bi se sicer zavreči mogel.

Veči pridelki takó očišeniga korúna se dajo pa tudi v velikih pečéh posušiti. Iz tega se vidi, de se zamore po danim nauki ogleštan korún dolgo časa ohraniti; v stopah izpehán ali v mlini somlet da sivkasto moko, iz ktere se, če se ji nemalo rèzene ali ajdove primeša, práv dober kruh speče. Na pšeno somleti korúnovi kosci dajo dobro hrano, in iz posušenih v vodi razmočenih koscov se kuha dober sok za ljudí in za živino.

Drugi zborniki so pa rekli, de se da bolán korún, kteriga se gnjiloba popolnoma še ni podstopila, zopet ozdraviti, če se le skopán, pod milim nebam na suhim zraki, na verti ali pa na njivi ležati pustí, pred mrazam pa v suhe hrame ali pa v kleti spravi. Korún dobi, kakor vsak kmetovavec iz lastne skušnje vé, od podnebja in dobriga zraka neko zeleno farbo, ktera se mu pod kožo naredí, in ravno ta zelenina, pravijo, je tudi njegovo zdravilo. Neki učen gospod v imenovanim zbori me je zagotovil, de je od bolnih kosov korúna, ktere je v jeseni, predenj je mraz pritisnil, nekej časa pod milim nebam ležati pustil, spomladi pa v dobro zemljo posadil, zdrav korún pridelal. Pokazal mi je še clo nekaj tacih bolnih kosov, ki jih je bil iz Magdeburga v Gradec seboj prenesel.

Kmetovavci! poskusite tudi vi takó delati. Srečni boste, če se vam bo ta skušnja dobro obnesla; morebiti, de se ravno s tem korúnova bolezen odpravi, ktera, kakor nekteri terdijo, samo od škodljivih vremen izhaja. Če se je korún pa v zerni popačil, mu ne bo nič družiga pomagalo, kakor si na novo iz semena družiga sadú zarediti, in sicer iz semena tacih krajev južne Amerike, kjer korúnove bolezni ni, namreč: iz Kilje, Peruva in iz Kiloeskiiga otoka.

Pomislite ljubi kmetovavci! kaj bo, če ob korún pridemo? Ta sad živi milijone in milijone ljudi! Torej skerbimo, de ga bomo, kolikor je le moč ohranili, in mu bolezen po danih podukih odvernili, razun tega si pa tudi prizadevajmo noviga in zdraviga korúna pred ko je moč si zarediti. F. Šmidt.

Nagovor na vse kmetiške gospodarje.

(Konec.)

Pa čim bi nam bilo toliko sadja? poreče kakšin drugi, po premajhni ceni bi bilo, in še v denár bi se spečati ne moglo. To bi bilo pač dobro za mestničane in druge ljudi, kteri zemlje in vertov nimajo; vam bi pa sadje domá veliko odrinilo, in dovelj družiga živeža prihranilo ali bi se pa dragó prodalo, ali pa suhó v daljne kraje spečalo in veliko denarjev v deželo privabilo. Še drugi se zgovarjajo, rekoč: res práv dobro bi bilo si več sadja zarediti, pa nov vert narediti je draga reč, nimam denarjev, de bi si drevesc kupil, sam pa sadja si zarediti in nacepiti ne znam.

Res je, de kakor pečene pišeta same v usta ne leté, ravno takó tudi lep vert z žlahtnim sadjem po sili ne zraste. Tisti si mora drevesc nakupiti, ki si jih sam zarediti ne zna. — Povej mi ljubi moj prijatelj! ali bi si ne mogel nar revniši gospodar kaka dva goldinarja v leti prihraniti in si drevesc za-nja kupiti, kér se že práv po slepi ceni dobé? Le prihranite si tiste denarje, ki jih za nepotreben in škodljiv tabak, za kofè, žganje, vino, nespodobne oblačila ali pa za druge prazne potrate zmečete, obrnite jih za verte, in gotovo kmalo boste svoje prihodke zboljšali, gosposkine davke ložej opravljali in druge potrebe si omislili.

Če vas pa nevednost v sadjoreji zaderžuje, vam bo kmalo pamagano, kér boste prihodnjič vsako leto v sleherni krajnski pratiki en pristavek brali, v kterim boste podučeni: kakó se v kratkim času veliko sadnih drevesc zaredí, s cepljenjem mnogo požlahtni, in k velikimu pridu verti zasadé. Kdor pa želi od vertnarije kaj več zvediti in naučiti se, naj si omisli bukvice po imenu „Krajnski vertnar,“ ondi se bo v kratkim vsiga izuril, česar mu je k sadjoreji potrebniga.

Nar prvi in poglavitniši pomoček pa, de se bo sadjoreja po Slovenskim vzdignila, so vertne šole ali sadiša mladiga drevja, po deželi, ktere naj si vsak dober gospodar sam napravi. Od teh, ljubi Slovenci! hočem tukej potrebni poduk dati, kteriga sim v imenovanim vertnarji za vas spisal.

Kakšna mora vertna šola biti?

Za vertno šolo odloči pripraven prostor, dobre, sončne in prostozračne zemlje, kamor se mladi divjaki po versti posadé, de se tam pocepijo in potem odrašeni v verte presadé. Vertna šola ne sme biti, ne na pusti, ne na mastni ali z drevjem in ozidjem zaperti zemlji. Narbolji je za to zelnik ali druga dobra, pa ne v novič gnojena njiva, ktera se mora pred prekopati in poravnati.

Kakó se nar hitrejši sadnih divjakov dobi?

Naša krajnska zemlja sama ne rodi žlahtnih dreves, ampak divjake, kakoršnih v gojzdu rasti, ali v vertu iz korenin starih dreves gnati vidimo. Če hočemo tedej žlahtno sadje imeti, moramo divjake požlahtniti, to je jih cepiti. Narboljši je, če se divjaki iz pešek in košic zrelega sadja zaredé, kér le take drevesca imajo veliko dobrih koreninic, zdrav les, gladko kožo in lepo rast. Kamorkoli se posadé, in kakorkoli se cepijo, se rade primejo, torej iz njih lepe velike in terdne drevesa zrastejo, in dolgo terpé.

Kakó se divjaki v vertne šole sadé.

Divjaki ali mlade drevesca se posadé v vertno šolo dva čevlja nárazen, in okoli pol čevlja globoko. Kader so se koreninice v jami lepó poravnale, se jim po verhu pospé dobre persti, in drevesca se stresejo, de se perst okoli korenin zgosti, in z nogo malo potlači. Narboljši je drevesca presajati kaki oblačen tih dan, de se jim koreninice od vetra in sonca ne posušé. Zadnjič se perst z grabljami poravná in količi se postavijo za znamnje tega ali uniga plemena drevesc. Takó posajene drevesca dobro zalíti, je njih rasti takó pripomožno, de prvo leto takó čversto rastejo, kot če bi ne bile presajene.

Kaj je divjakam v vertni šoli do cepljenja storiti?

Kader se plevél prikaže, se mora vertna šola trikrat ali štirikrat v leti varno okopati, kér plevél drevescam silno škodva, jim iz zemlje in iz zraka veliko živeža odvzame in jih v rasti mudí. Tudi je zdaj dobro drevescam, ktere krivo rastejo, dati količe in jih privezati, de se zravnajo. Tudi tisti popki, iz kterih hočejo nepotrebne postranske mladike gnati in muzga ali sok po nepotrebnim tratiti, se morajo odšipati, de se lepa gladka koža zredí, in se takó drevesca k cepljenju pripravne storé. Eniga ali dva postranska odrastika je koristno na šibkim deblici zató pušáti, de muzga preveč kviško ne sili, ampak deblo od tal gori krepčá, pa več kot eno leto ta odrastika ne smesta ostati, sicer bosta predebela, in odrezana deblicu velike rane pustita, ktere se nerodno zarastejo in dostikrat drevescu smert naklonijo. Če še ni deblo zadosti močno, se zna zopet nekoliko postranskih odrastikov ob čišenji debela do prihodnje pomladi pustiti.

Kakšne sadne peške in košice so pa za setev dobre? Kdaj in kakó se morajo sadne peške sejati? in vsih drugih naukov boste brali natanjko v imenovanih bukvicah „Krajnski vertnar.“